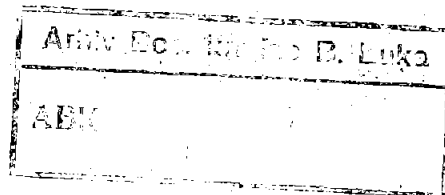

NEVENKA RADIĆ redj. CEROVAC
BANJA LUKA, Rađe Ličine 46

S J E Ć A N J E

na Grezdu VULIN majku Rađevana Vulina i još neke žene majke
iz naša sela Seferovaca

Redjena sam u selu Seferovcima u Lijevču polju (opš. Bos. Gradiška) 1926 godine gdje sam živila do udaje 1947 godine koje se nalazi na lijevoj strani ceste Bos. Gradiška= Banja Luka. Još kao djetete interesovale su me starije žene. Volila sam ih slušati, jer sam od njih mogla mnogo čuti i naučiti, a naročito kasnije kada sam odrasla, zadržljivala me je njihova mudrost, a u ratu snalazljivost u svakoj prilici. Ovdje treba imati na umu da je naš kraj čitavo vrijeme NOR-a bio neprijateljska teritorija i da su po tom terenu danju krstarili neprijateljski vojnici, a noću partizani i da je u takvoj situaciji bila neophodna snalazljivost, budnost i hrabrost. Jedna od tih starijih žena= majki koja mi je ostala u posebnom sjećanju je GROZDA VULIN iz naša sela Seferovaca.

Grezda VULIN, odnosno porodica STOJANA VULINA i naša oca MILE CEROVCA bili su kumovi, vrlo su se pazili i poštovali, obilazili i uzajamno se u svemu ispomagali, pa i u poljskim radovima. Grezda je bila za mene čemu izuzetna žena, vrlo mudra, za ondašnje prilike jako načitana, vrijedna i uporna. Jako sam je volila i cijenila sam njenu hrabrost i posebno je poštovala radi svega što je preživjela. Sjećam se svega što mi je ispričala, njenih mudrih savjeta i izreka. Naročito mi je u dubokom sjećanju ostala kad mi je ispričala svoj doživotni život kad joj je sin Rađevan, mladi učitelj, komunista i revolucionar, zločinački ubijen u u novembru 1941 .g. u ustaškom zatvoru u Banja Luci, koji je bio među prvim žrtvama iz našega sela. Kao majka imala je u sebi junačko srce i veliku hrabrost. Grčevito se borila (i u tome uz veliki mite uspjela) sa zloglasnim zločincima da svega mrtvega sina sahrani u banjalučkom groblju. Dozvolili su joj da sina sahrani, ali pod stražom zločinaca i kad ga je donijela nad grobnicu, pod psevom i pretnjom krenika sahranila. O tom događaju ona mi je rekla: "Kada je tijelo mog Rađevana dovezeno u groblje i kada su ga spuštali u greb bili su prisutni dvojica ustaša i Marić predsjednik Ustaškog prijekog suda u Banja Luci. Budno su motrili

na mene da vide kako ću se ja ponašati govoreći mi : "Samo pusti suzu kućke komunistička i ti ćeš za njim". Sabrala sam se u trenu i ponijela sam: svog Radovana, časnog i poštenog čovjeka spuštam u zemlju. Nebi mi bile žao da legnem pored njega, ali sam u momentu pomislila da da imam još petere djece i da sam njima potrebna, da treba da dovršim Radovanovo djelo koje je on započeo. Nijesam suze pustila, održala sam se. Neznam kakvu sam snagu i hrabrost imala u sebi."

To je na mene kao mladu osobu bilo nešto veličanstveno i izuzetno. Tu ženu hrabru majku Grezdu uvijek sam rado sretala i u mojim očima bila je heroj žena. Uprkos svemu za cijele vrijeme NOR-a obavljala je vrlo važne zadatke koji su NOP-u mnogo pomogli i u nekim momentima bili presudni za pojedine akcije koje su izvedjene u našem selu, a česte i šire, bez obzira što je bila pod stalnim prismetrom neprijatelja. Nikad se nije obazirala na to u kakvoj je opasnosti bila. Bila je svakodnevno okružena neprijateljem, jer joj je kuća bila među švabama uz samu cestu kuda je najčešće išla veza, odnosno pored njihove kuće prebacivali su se kuriri, patrole i materijal za KOZARU, išla veza iz Kozare u Lijevče i dalje u Centralnu Bosnu i obratno. Grezda je bila budan stražar i obavještajac i kretanju neprijatelja. Njeni su izvještaji uvijek bili tačni i po tome su izvedjeni prelazi preko ceste kurira, patrole i prevoženje materijala za Kozaru. Zahvaljujući tome nije se ~~nikada~~ desilo da naši upadnu u zasjedu. Tu je bile najsigurnije za održavanje veze Kozara, Lijevče, Centralna Bosna i obratno.

U posebnem mi je sjećanju ostala i SAVKA KELEČEVIĆ čija je kuća bila oko 1 km udaljena od seste, negdje na sredini između naše kuće i kuće Stojana Vulina. Savka i njen muž Nikola u toku NOR-a izgubili su 5 (perero) djece: 3 sina i 2 kćeri.

Kada joj je sin Milan po zanimanju stolar, SKOJEVAC, borac od prvih dana ustanka 1941 godine uhvaćen na obavljanju kurirske dužnosti 11.4.1942 godine od strane ustaša i odveden u zatvor, nakon nekoliko dana doveli su ga kući onako izmučenog, isprebijanog i svezanog da vrše pretres kuće i traže letke. Kada su izvršili pretres (jer su ukućani sve na vrijeme sklonili) onda su bili bijesni i natjerali roditelje i sve ukućane da sjednu na jedno mjesto. Onako bijesni počeli su Milana žestoko tući da kaže gdje je partijski materijal. U bijesu su čupali njegovu bujnu kosu i bacali u krile oca i majku. Majka i otac su bili toliko hrabri da su sve to

podnijeli i niko ništa nije odao. U tome mi je ta žena ostala u sjećanju u sjećanju kao hrabra partizanska majka. Milana su sudili na smrt, ali zahvaljujući velikom mitu u nevcu i hrani koje je po selu skupljane, predsjednik Ustaškog prijevratnog suda preinačio mu je kaznu na 20 godina robije. Ustaše su ga ubile u zatvoru u Sremskoj Mitrovici na jesen 1944 g. pred oslobodjenje grada. Pored Milana majka Savka izgubila je još dva sina u NOB-u: Momčila i Mikaila, a dvije ćerke Vida i Mileva koja je bila član SKOJ-a: ustaše i ubili u Bos. Gradišci na Mostu na Savi samo nekoliko dana pred oslobodjenje Lijeve i Bos. Gradiške 24 aprila 1945 godine. Savka mi je ostala u sjećanju kao ponosna i hrabra majka.

Pored ovih dvije žene koje sam naprijed navela još su mi mnoge žene majke ostale u sjećanju. Vidosava Balaban izgubila je u Kežarskoj ofanzivi u ljeto 1942 godine dva sina Veljku i Gojka koji su otišli u NOV odmah prilikom podizanja ustanka 1941 godine. Ona i njena kuća bile su pod stalnom prisnom neprijatelja. I ona se hrabre i dostojanstveno držala i nikada nije došla u situaciju da bilo šta oda neprijatelju. Uprkos čestim pretresima i maltretiranju od strane neprijatelja njene dvije ćerke Bosa i Anka bile su članovi SKOJ-a.

Mara Kelečević izgubila je dva sina. Bili su obadvojica u partizanima i došli su kući na oporavak. Onake iscrpljene uhvatila ih je racija koju su zajednički na prepad organizovali Nijemci i Čerkezi u jesen 1944 godine. Zapravo, Čerkezi su jedno vrijeme krstarili Lijeve i nisu nikoga hapsili, tako da su se ljudi oslobodili i nisu se bojali Čerkeza (što je svakako bio politički manevar neprijatelja) i Čerkezi su u većini lijevečkih sela pokupili sve odrasle muškarce. I Mara je kao majka imala hrabre držanje, dobro podnosila svoj bol i kao i ranije tako i poslije stradanja sineva pomagala NOV-u i bila srcem i dušom uz NOP-et.

I Andja Balaban član Seeskeg odbora AFŽ-a odn. samog formiranja AFŽ-a u Seferovcima. Aktivno je radila i ako je kuća bila usamljena na udaru i pod prisnom neprijatelja (kuća joj je bila na udaru neprijatelja kad su išli u selo) Bila je aktivna žena u toku NOR-a, a sin Milana izgubila je samo nekoliko dana pred oslobodjenje. U svom radu bila je vrlo aktivna i neustrašiva.

I naša majka Jovanka Cerovac bila je vrlo hrabra i snalažljiva. Naša kuća, kao i mnoge u Lijeveu bile su pod posebnom prisnom nepri-

jatelja, jer je otac Mile početkom januara 1942 godine oteran i ubijen u logoru, a dva sina moja braća Radomir i Ljubomir bili su u partizanima. Ja i majka smo saradjivale, stim što sam ja bila član SKOJ-a. Naša kuća bila je na početku sela i na udaru neprijatelja kada su išli sa glavne ceste Bos. Gradiška-Banja Lika, ali je i pored toga bila važno prihvatilište kurira i pozadinskih radnika koji su dolazili u Lijeve ispred Sreskog komiteta KPJ, SKOJ-a i NOO-a sa Kozare.

Oko tri godine neprijateljski vojnici su skoro svakodneвно vraćali našoj kući po danu, a noću su dolazili partizani. Jednom je tako neprijateljska patrola upala u našu kuću, a na tavanu je bila jedna partizanka, a u drugoj prostoriji spavao je Mićo Radonjić član Sreskog komiteta SKOJ-a. Majka je neprijateljskim vojnicima ponudila da ručaju i na brzinu spremila jaja sa šunkom, sir i kajmak, ručali su i otišli. Kakav je promet bio kroz našu kuću navešću jedan podatak: jednom je majka u toku jedne noći 7 (sedam) puta postavljala večeru partizanima kuririma, patrolama i pozadinskim radnicima i pored ostale hrane popijeno je 12 litara mlijeka. Kada bi ispekla veću količinu hljeba ostavljala je po danu u komšiluku, jer nismo smijali puno hljeba držati u kući bojeći se neprijatelja. Čim vide više hrane pitaju za koga se to kuva i mogli su i nas ženske da otjeraju, jer kuvamo hranu partizanima.

Ovo je samo nekoliko detalja o starijim ženama seljankama majkama koje su bile daleko od fronta, ali uvijek u mobilnom stanju, spremne da u svako doba dočekaju i isprate partizane kao svoje sinove.

Banja Luka, 1.2.1984. godine.

Posjetitelj
 U Medjugorje od 7.8 aprila 1984 godine
 Članak "Hrabre majke Hercegovke" napisao je Vukobrodski
 Srećko Kraljević o Anđeli Grljani na osnovu ličnog poznanstva
 Miroslav Kraljević